

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg

De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Veiligheid en Justitie over zijn brief d.d. 12 september 2016 inzake reactie op het bericht «Voor het eerst baby vondelingenkamer» (Kamerstuk 31 839, nr. 540).

De voorzitter van de commissie,
Ypma

De griffier van de commissie,
Hessing-Puts

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de reactie van de Minister op het bericht «Voor het eerst baby vondelingenkamer».

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de kabinetsreactie op het bericht «Voor het eerst baby vondelingenkamer». Bij ieder kind dat achtergelaten wordt aangetroffen, roept dit de vraag op of dit op enigerlei wijze voorkomen had kunnen worden. Deze leden zijn het met de Minister eens dat de moeders zo goed mogelijk moeten worden bereikt en worden begeleid door hulpverlening. Dit doet niet alleen recht aan de vrouwen zelf, maar ook aan het kind. Het kind heeft het recht op te groeien bij zijn eigen ouder(s) en het recht te weten van wie hij afstamt. De inspanningen van de hulpverlening moeten hier volgens voornoemde leden daarop (mede) gericht zijn. Zoals de Minister ook aangeeft zijn er helaas situaties waarin vrouwen desondanks hun naam niet willen geven. Dit kan zijn wegens veiligheidsredenen. In dat geval moet volgens voornoemde leden de veiligheid van de moeder zoveel mogelijk geborgd worden en waar mogelijk zonder dat daarbij inbreuk wordt gemaakt op het belang van het kind om zijn afkomst te kennen. De leden van de PvdA-fractie zijn tevreden te zien dat dit ook het uitgangspunt is van het kabinet is. Wel hebben zij nog enkele vragen over de kabinetsreactie.

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de reactie op het bericht «Voor het eerst baby vondelingenkamer». Deze leden hebben een aantal vragen, die mogelijk ook te beantwoorden zijn met ervaringen of onderzoeken uit andere landen. Is er onderzoek gedaan naar vrouwen die hun baby te vondeling hebben gelegd? Wat is hieruit gekomen? Is er ook onderzoek gedaan naar vrouwen die hun baby hebben gedood na de geboorte? Wat beweegt hen? Wat is er gebeurd met kinderen die te vondeling zijn gelegd? Krijgen zij (psychische) hulp? In welke mate proberen zij (tevergeefs) een beroep te doen op hun afstemmingsrecht? Hoe is het verloop van het gezag bij baby's die te vondeling worden gelegd en hebben zich specifieke problemen met deze kinderen geopenbaard?

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de brief over het bericht «Voor het eerst baby vondelingenkamer». Ook hebben deze leden goede nota genomen van de adviezen zoals ingebracht tijdens het rondetafelgesprek in de Tweede Kamer op 28 september 2016 over dit onderwerp.

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Minister waarin hij een reactie geeft op het bericht dat er voor het eerst een baby in een vondelingenkamer is achtergelaten. Deze leden vernemen graag een uiteenzetting van strafrechtelijke en juridische consequenties die verbonden zijn aan het oprichten van een vondelingenkamer en aan het ten vondeling leggen van een kind. De Minister geeft ook aan dat hij niet staat achter de (uiterste) oplossing van een vondelingenkamer. Voornoemde leden menen ook dat het afstammingsrecht van het kind, zoals gewaarborgd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) nageleefd dient te worden. Echter is de realiteit dat er enkele vondelingenkamers bestaan in Nederland. Om die reden doen deze leden een aantal dringende oproepen aan de Minister.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van de reactie van de Minister op het bericht «Voor het eerst baby vondelingenkamer». Zij hebben een aantal vragen naar aanleiding van deze brief.

Uitgangspunt

De leden van de CDA-fractie onderschrijven in het bijzonder het pleidooi van enkele organisaties om terughoudend te zijn in de roep om een toename van het aantal vondelingenkamers in Nederland en om in te zetten op een toename van de bekendheid en beschikbaarheid van alternatieven voor ter vondelinglegging en voor structurele financiering van de ondersteuning van vrouwen die onbedoeld zwanger zijn geraakt. Graag vernemen deze leden of de Minister deze uitgangspunten onderschrijft voor het te voeren beleid omtrent dit onderwerp.

De leden van de D66-fractie merken op dat de Minister stelt dat het onderwerp van de vondelingenkamer al jaren breed in de belangstelling staat van velen. Deze leden zijn niet helemaal gerust op dergelijke uitspraken. Deze bewoording straalt bijna iets positiefs uit, terwijl ook de Minister niet achter de vondelingen kamer lijkt te staan. Kan de Minister aangeven welke risico's hij ziet?

Voornoemde leden erkennen dat er in pijnlijke, lastige situaties soms geen andere uitweg lijkt voor de moeder dan afstand te doen van haar kind. Bijvoorbeeld in situaties van misbruik of eerwraak, of andere situaties waarin vrouwen hun naam niet willen prijsgeven. De Minister stelt dat indien een vrouw haar naam niet prijs wil geven de veiligheid van de moeder zoveel mogelijk wordt geborgd, zonder inbreuk te maken op afstammingsrecht van het kind. Daarom hebben voornoemde leden al eerder aangegeven onderzoek te willen naar de mogelijkheid om onder een pseudoniem te bevallen. Dit is iets anders dan anoniem bevallen, of bevallen onder geheimhouding. Deze leden zouden graag zien dat de Minister deze mogelijkheid gaat onderzoeken voor Nederland, en daarbij kijkt naar Duits voorbeeld. Is de Minister hiertoe bereid?

Belangrijkste vraag is eigenlijk hoe vondelingenkamers kunnen worden voorkomen. Of ziet de Minister enige vorm van bestaansrecht?

Deze leden ontvangen graag een toelichting waarom het Openbaar Ministerie (OM) in de casus van de Groningse vondeling heeft afgezien van strafrechtelijk onderzoek.

Afstand ter adoptie

De leden van de VVD-fractie constateren dat binnen de huidige wettelijke kaders de mogelijkheid bestaat te bevallen onder geheimhouding. In hoeverre verschilt die mogelijkheid van bevallen onder pseudoniem, zoals geopperd door Fiom? Wat zijn de juridische consequenties en gevolgen van beide mogelijkheden?

Welke ervaringen zijn in het buitenland opgedaan met bevallen onder pseudoniem? In hoeverre is die variant strijdig met het recht op afstammingsinformatie uit het IVRK en het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)?

Bij de leden van de SP-fractie leven zorgen over de decentralisatie van de zorg gericht op vrouwen die hun baby willen afstaan. Aangezien het om een zeer laag aantal vrouwen gaat, heeft deze zorg mogelijk bij sommige gemeenten geen prioriteit waardoor er voor hen geen goede zorg beschikbaar is. Dat is ook niet zo gek, een kleine gemeente waar misschien eens per vijf jaar een vrouw haar baby wil afstaan zal niet snel investeren in de specialistische kennis op dit gebied. Een gemeente waar een wethouder toevallig persoonlijke ervaringen heeft met het afstand doen van kinderen kan daarentegen mogelijk juist wel veel in deze specifieke zorg investeren. Kan de Minister hierop reflecteren? Op welke

manier wordt ervoor gewaakt dat de zorg niet versnipperd en teveel gedecentraliseerd raakt?

De leden van de CDA-fractie vragen een reactie op de in het rondetafelgesprek concreet aangedragen adviezen, waaronder de vijf adviezen van het FIOM (laagdrempelige keuzehulp, 24-uurs telefoonlijn, campagnevoering over vroegtijdige veilige hulp, bevallen onder pseudoniem en het treffen van voorzieningen voor het kind om later zijn afstemmingsgegevens te achterhalen).

Zij vragen voorts wat de concrete uitkomsten geweest zijn van de overleggen die de regering zou voeren met onder andere FIOM en Siriz om de hulpverlening aan vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie, zoals aangekondigd in de onderhavige brief.

Ook vragen deze leden naar de uitkomst van de aangekondigde inventarisatie of de bestaande praktijk van bevallen onder geheimhouding verbeterd kan worden. Dit punt kwam veelvuldig terugkwam in het hierboven genoemde rondetafelgesprek.

De leden van de D66-fractie merken op dat hulpverlening voor vrouwen die hun kind af willen staan op orde moet zijn en van groot belang is. De genoemde leden waarderen dat de Minister hier op een zelfde wijze over denkt. Subsidies voor organisaties zoals FIOM dienen dan ook gewaarborgd te blijven. Deelt de Minister deze mening? Kan de Minister ook aangeven op welke termijn hij verwacht naar de Kamer te kunnen terugkoppelen hoe de hulpverlening aan zwangere vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie verbeterd kan worden? Voorts verzoeken de leden de Minister onderzoek te doen naar de voor- en nadelen van vondelingenkamers en te analyseren hoe de samenwerking tussen alle organisaties verbeterd kan worden om knelpunten weg te nemen en in de tussentijd te waarborgen dat er geen extra kamers meer geopend zullen worden.

De leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat de Minister aangeeft dat FIOM en Siriz werkafspraken hebben over het begeleiden van vrouwen bij ongewenste zwangerschap en bij het voornemen tot afstand ter adoptie. Is de Minister ervan op de hoogte dat deze organisaties werken volgens een uitgebreid protocol dat is afgesproken met de Raad voor Kinderbescherming met de bedoeling om de rechten en belangen van het (ongeboren) kind te beschermen en dat het dus om meer gaat dan werkafspraken?

Stichting Beschermde Wieg

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de Stichting Beschermde Wieg hulp biedt aan vrouwen die afstand willen doen van hun kind. Dit wordt gedaan door hulpverlening en het oprichten van vondelingenkamers. Anonimiteit is bij de hulp het uitgangspunt. Juist door deze anonimiteit lijken vrouwen zich eerder te wenden tot de Stichting Beschermde Wieg dan de reguliere hulpverlening.

In veel gevallen, na gesprekken met de vrouwen te hebben gevoerd, worden toch gegevens achtergelaten waardoor het kind later kan beschikken over afstammingsgegevens. Voornoemde leden vragen of deze vrouwen gebaat zouden zijn bij de mogelijkheid van het bevallen onder pseudoniem. Juist gezien de haken en ogen aan het bevallen onder geheimhouding. Hoe kijkt de Minister aan tegen de Stichting Beschermde Wieg? Deze leden zijn het met de Minister eens dat goede voorlichting en hulpverlening in een vroegtijdig stadium het meest recht doen aan de belangen van moeder en kind. Maar hoe helpen we de vrouwen die zich niet in een vroegtijdig stadium (willen) melden en anoniem willen blijven?

De Stichting Beschermde Wieg is 24-uur per dag bereikbaar. De bereikbaarheid van de reguliere hulp daarentegen zoals FIOM, is beperkt. Is de Minister van mening dat, naast aandacht voor vrouwen in noodsituaties, ook extra aandacht nodig is voor de grote groep vrouwen die ongewenst zwanger is? Hoe kijkt de Minister aan tegen het instellen van een gratis 24-uurs noodlijn? Gezien het veelvuldig gebruik van de 24-uurs noodlijn van Stichting Beschermde Wieg lijkt er behoefte te zijn aan zo'n voorziening. De leden van PvdA-fractie vinden dat er voorkomen moet worden dat er geconcurrereerd wordt met verschillende hulplijnen. Maar reguliere hulp moet goed beschikbaar zijn.

De aan het woord zijnde leden maken zich zorgen om mogelijke gaten die gevallen zijn in het aanbod van de beschikbare hulp voor ongewenst zwangere vrouwen bij de transitie van het aanbod naar gemeentes. Kan de Minister aangeven in welke gemeente het aanbod van hulp aan ongewenst zwangere vrouwen op orde is en of er gemeenten zijn waar dit niet het geval is?

De leden van de PvdA-fractie hebben een vraag over de manier waarop de Stichting Beschermde Wieg gegevens heeft opgeslagen van een aantal moeders die zij geholpen hebben. De gegevens zijn opgeslagen bij een voor de Raad voor de Kinderbescherming onbekende notaris en niet bij een centrale opslagplaats. Enkel de Stichting Beschermde Wieg heeft de naam van de notaris. Dat maakt het volgens deze leden onzeker of de gegevens nog beschikbaar zijn tegen de tijd dat de kinderen 16 jaar zijn. Daarnaast is het onduidelijk of deze gegevens, indien beschikbaar, wel bij het kind terecht komen. Daarom vragen zij of de Minister het belang ziet van een centraal register, bijvoorbeeld bij de Stichting Donorgegevens kunstmatige bevruchting?

De bewindspersonen geven aan dat het OM de casus van de Groningse vondeling in onderzoek heeft gehad en op grond van bijzondere omstandigheden besloten heeft het strafrechtelijk onderzoek te beëindigen. Tijdens een rondtafelgesprek over de vondelingenkamer heeft het Wetenschappelijk Bureau van het OM aangegeven te twijfelen of gebruik van de vondelingenkamer onder het huidige strafrecht te vervolgen is. Kan de Minister hierop reageren?

De Minister geeft tot slot aan dat de komst van de Stichting Beschermde Wieg de vraag oproept of en zo ja, hoe de hulpverlening aan zwangere vrouwen met het voornemen tot afstand ter adoptie verbeterd kan worden. Daarom zullen de bewindspersonen in overleg treden met FIOM en Siriz. Daarnaast zal worden geïnventariseerd of de bestaande praktijk onder geheimhouding verbeterd kan worden. Is deze inventarisatie al afgerond? Zo ja, wat is de uitkomst? Zo nee, waarom niet en wanneer kan de Kamer het resultaat van deze inventarisatie verwachten? FIOM heeft in een rondtafelgesprek aangegeven dat er veel haken en ogen zitten aan het bevallen onder geheimhouding. Instanties kunnen de geheimhouding vaak niet garanderen. Zo wordt geen recht gedaan aan de wens van de moeder en daarbij is het onveilig indien gevaar dreigt wanneer bekend wordt dat ze een kind hebben gekregen. Zodra het kind is aangegeven bij de gemeente kan iets fout gaan. De naam van de moeder wordt dan in het systeem gekoppeld aan het kind. De huidige koppelingen van veel systemen speelt hierin een rol. En het slagen van een bevalling onder geheimhouding hangt dan ook vaak af van de medewerking van alle instanties en fouten hebben snel grote gevolgen. Graag ontvangen deze leden een reactie hierop en daarbij de oplossing die de bewindspersonen voor deze problematiek voor ogen hebben.

Meerder partijen waaronder FIOM adviseren bevallen onder pseudoniem mogelijk te maken. Op die wijze is het zeker dat het kind op de hoogte is van de situatie en vanaf een vastgestelde leeftijd zijn afstammingsgegevens in een centraal register kan achterhalen. Op deze manier ontstaat er een plek waar dit soort gegevens te vinden zijn. Ook ontstaan er niet

verschillende «loketten», waaronder nu de persoonsgegevens bij de notaris neergelegd door de Stichting Beschermd Wieg. Voor een kind moet later duidelijk zijn waar hij naar toe kan om te beschikken over zijn afstammingsgegevens. Hoe denkt de Minister over de mogelijkheid van bevallen onder pseudoniem met een centraal register? Is de Minister bereid de wettelijke mogelijkheden tot bevallen onder pseudoniem te onderzoeken?

De leden van de SP-fractie delen voor een groot deel de opvatting van de Minister. Deze leden zien vondelingenkamers niet als dé oplossing voor moeder en kind. Er moet vooral fors worden ingezet op goede voorlichting en hulpverlening in een vroegtijdig stadium. Op die manier kan meer recht worden gedaan aan de belangen van het kind en de moeder. Tegelijkertijd zien deze leden dat de vondelingenkamers op het moment toch een uiterste optie zijn voor moeders. Volgens de Stichting Beschermd Wieg worden elk jaar in Nederland twee levende en vier tot zes overleden kinderen gevonden en lijkt dit het topje van de ijsberg te zijn. Kan de Minister aangeven of deze cijfers kloppen en waarom vermoed zou kunnen worden dat dit inderdaad het topje van de ijsberg is? Is de Minister bereid meer uit te wijden over waarom er in het geval van de Groningse vondeling niet is overgegaan tot strafrechtelijke vervolging? Kan hierin een precedent worden gezien en kunnen vondelingenkamers ervanuit gaan dat zij niet strafrechtelijk vervolgd zullen worden? Kunnen de huidige vondelingenkamers eigenlijk wel gezien worden als zuiver te vondeling leggen aangezien het geen eenzijdige actie betreft? Graag vernemen voornoemde leden of de huidige praktijk van de vondelingenkamers dan wel geschaard kunnen worden onder artikel 236 van het Wetboek van Strafrecht: het verduisteren van afstamming. Zo ja, klopt het dan dat er volgens het derde lid een vervolgingsbeletsel is en er geen juridische mogelijkheden zijn om tot vervolging over te gaan?

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat de alternatieven die beschikbaar zijn van groot belang zijn. Heeft de Minister reeds geïnventariseerd of de bestaande praktijk van bevallen onder geheimhouding verbeterd kan worden? Zo ja, wat is hieruit gekomen en hoe zal hiermee verder worden gegaan? Zo nee, wanneer verwacht de Minister de Kamer hierover te kunnen informeren? Daarnaast is door verschillende organisaties ook de optie van bevallen onder pseudoniem geopperd. Hierbij wordt een pseudoniem op de geboorteakte vermeldt, de echte naam van de moeder zou bij een notaris terecht komen waarbij een kind na bijvoorbeeld 16 jaar de identiteit van zijn/haar echte moeder kan achterhalen. Hoe staat de Minister hier tegenover en wat vindt hij van de termijn van 16 jaar? Zou het dan goed zijn om de echte namen en pseudoniemen in een centraal register te registreren? Waarom wel of niet?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of de Minister op de hoogte is van de werkwijze van de Stichting Beschermd Wieg in de zaak waar de brief over gaat? Erkent de Minister dat deze werkwijze wezenlijk verschilt van de protocollaire afspraken die FIOM en Siriz moeten volgen? Wat vindt de Minister ervan dat vrouwen bij de Stichting Beschermd Wieg worden geholpen door een vrijwilliger, terwijl bij FIOM en Siriz gespecialiseerde hulpverleners werkzaam zijn? Kan de Minister aangeven welke scholing deze vrijwilligers hebben ontvangen?

Deze leden vragen wat de Minister vindt van de constatering dat er blijkbaar vrouwen zijn die geen beroep op de reguliere hulpverlening kunnen, durven of willen doen? Is de Minister het met genoemde leden eens dat in dat geval er alles aan gedaan moet worden om de drempels tot de reguliere hulpverlening weg te nemen in plaats van de toevlucht te zoeken tot anoniem bevallen via een private organisatie? Is de Minister het met deze leden eens dat anoniem bevallen niet moet worden gestimuleerd of aangemoedigd? Zo ja, wat vindt de Minister dan van deze

keuzemogelijkheid die de Stichting Beschermd Wieg aanbiedt? Zo nee, waarom niet?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen wat de bijzondere omstandigheden zijn waardoor het OM besloten heeft het strafrechtelijk onderzoek naar de casus van de Groningse vondeling te beëindigen. Klopt het dat er sprake is van een omissie in de wetgeving, waardoor het OM geen vervolging kon instellen? Zo ja, is de Minister bereid om deze omissie te repareren? Zo nee, wat is dan de reden dat het onderzoek is beëindigd?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of de Minister op de hoogte is van de beperkingen van de mogelijkheid om te bevallen onder geheimhouding, met als grootste beperking dat instanties de geheimhouding niet kunnen garanderen. Is de Minister bereid om te onderzoeken of het wettelijk mogelijk zou kunnen worden gemaakt om te bevallen onder pseudoniem, zoals in Duitsland al mogelijk is?

Voornoemde leden vragen wat de Minister ervan vindt dat de gegevens van een aantal moeders die geholpen zijn door de Stichting Beschermd Wieg zijn opgeslagen bij een onbekende notaris, buiten het zicht van de Raad voor Kinderbescherming. Is de Minister bereid om te onderzoeken of deze gegevens kunnen worden opgeslagen bij de Stichting donorgegevens (kunstmatige bevruchting)?

Een van de knelpunten die ongewenst zwangere vrouwen ervaren is dat professionele hulpverlening niet 24 uur per dag gratis beschikbaar is. Dit terwijl de 24-uursnoodlijn van de Stichting Beschermd Wieg wel degelijk voorziet in een behoefte. Ook in Duitsland is er een landelijk telefoonnummer. De lijn van de Stichting Beschermd Wieg wordt echter bemand door vrijwilligers. De aan het woord zijnde leden vragen of de Minister bereid is te kijken naar de mogelijkheid van een gratis 24-uurs telefoonlijn met daarachter professionele hulpverleners.

Tot slot zijn de leden van de ChristenUnie-fractie benieuwd wat de Minister gaat doen om te zorgen dat meer vrouwen op de hoogte zijn van de bestaande mogelijkheden tot hulp bij ongewenste zwangerschap. Deze leden zijn ervan overtuigd dat als bevallen onder pseudoniem mogelijk wordt en dit ook duidelijk middels een campagne wordt gecommuniceerd, dat dan meer vrouwen zich zullen wenden tot de reguliere, professionele hulpverlening omdat hiermee een belangrijke barrière wordt weggenomen. Zij hopen dan ook dat de Minister deze optie serieus wil onderzoeken.

II. Reactie van de Minister van Veiligheid en Justitie